

UOT 342.7

İxtisas 5607.01 - Konstitusiya hüququ; bələdiyyə hüququ

İlkanə MƏMMƏDOVA

Bakı Dövlət Universitetinin "Konstitusiya hüququ" kafedrasının dissertantı

TƏHSİL SİSTEMİNƏ DÖVLƏT NƏZARƏTİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ

Açar sözlər: Azərbaycan, konstitusiya, hüquq, təhsil, dövlət.

Ключевые слова: Азербайджан, конституция, право, образование, государство.

Keywords: Azerbaijan, constitution, law, education, state.

Müasir dövlət mexanizmi vəhdət halında mövcud olan statik və dinamik üsürlərlə xarakterizə olunur. Dövlət mexanizminin statik üsürlərinə dövlət hakimiyyəti aparatını, dinamik üsürlərinə isə ictimai maraqlara dövlətin təsir vasitələrini aid etmək olar.

İdarəetmə nəzəriyyəsinin müddəalarını rəhbər tutaraq iddia etmək olar ki, dövlət mexanizmi mahiyyətcə üç üsürlə təmsil olunur: subyekt, idarəetmə obyektinə və idarəetmə münasibətləri. Dövlət mexanizmində idarəetmə subyektinə dövlət aparatıdır (nəzarət alt sistemi); idarəetmənin obyektinə isə fiziki və hüquqi şəxslərin davranışından irəli gələn ictimai münasibətlərdir. İdarəetmə münasibətləri dövlətin hüquqi təsir vasitələri sistemi, yəni ictimai münasibətləri tənzimləyən forma və üsullar sistemidir. Beləliklə, dövlət mexanizmini nəzarət orqanları sisteminin optimallaşdırılması, nəzarət obyektinin hüquqi statusunun yaxşılaşdırılması, habelə nəzarət subyektinin davranışına nəzarət və mövcud hüquqi və təşkilati vasitələrinin tənqidi təhlili yolu ilə təkmilləşdirmək mümkündür.

Azərbaycan dilinin izahlı lüğətində göstərilir ki, ərəb mənşəli nəzarət sözü “yoxlama məqsədilə baxma”, “göz qoyma”, “nəzər yetirmə”, “göz

altında saxlama”, “fikir vermə”, “diqqət yetirmə” mənalarını ifadə edir [1].

B.M.Lazarevin fikrincə, nəzarət funksiyadır, onun məqsədi idarə olunan obyektlərin faktiki vəziyyətinin və fəaliyyətinin idarə edənlər tərəfindən verilmiş vəziyyətə uyğun olub-olmadığını müəyyən etməkdir [14, s. 38].

Q.V.Atamançukun təbirincə, nəzarət dövlət idarəçiliyinin mühüm məqamlarını, onun obyektiv münasibətlərini əks etdirən funksiyadır [8, s. 121].

Ə.H.Rzayev hesab edir ki, nəzarətə dar mənada kiminsə, nəyinsə fəaliyyətini yoxlamaq, geniş mənada normativ hüquqi aktların, qəbul olunmuş qərarların, tələblərin riayət edilməsinin və yerinə yetirilməsinin yoxlanılması kimi baxmaq olar [6, s. 95].

Bununla belə, əksər elmi ədəbiyyatlarda dövlət nəzarətinə bu cür tərif verilir: “Dövlət nəzarəti normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş tələblərin pozulmasının qarşısının alınmasına, aşkar edilməsinə və aradan qaldırılmasına yönəldilmiş fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin dövlət hakimiyyətinin səlahiyyətli orqanları tərəfindən dövrü yoxlanılmasıdır və onun nəticələrinə əsasən pozuntular aşkar edildikdə, dövlət məcburetmə tədbirləri tətbiq oluna bilər” [9, s. 24; 10].

Fikrimizcə, yuxarıda qeyd olunan tərfi rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikasında dövlət nəzarətinə aşağıdakı kimi anlayış vermək olar: “Dövlət nəzarəti normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş tələblərin pozulmasının qarşısının alınması, aşkar edilməsi və aradan qaldırılması məqsədilə fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin Azərbaycan Respublikasının səlahiyyətli orqanla-

rı tərəfindən qanunvericilik aktlarında nəzərdə tutulmuş qaydada yoxlanılmasıdır və onun nəticələrinə əsasən pozuntular aşkar edildikdə, dövlət məcburetə tədbirləri tətbiq oluna bilər”.

M.S.Studenikinanın haqlı mövqeyinə görə, kadrların hazırlanmasında, onların tapşırılan iş məsuliyyətinin artırılmasında, dövlət intizamının pozulmasına qarşı mübarizədə düzgün təşkil olunmuş nəzarət mühüm rol oynayır [17, s. 8].

V.P.Belyayevin haqlı qənaətinə görə, nəzarətin olmaması və ya az effektiv nəzarət çox vaxt ciddi ziyanların vurulması ilə nəticələnir, nəzərdə tutulanları həyata keçirməyə imkan vermir, islahatları ləngidir, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının pozulması ilə nəticələnir [9, s. 3].

Cəmiyyətin həyatında dövlət nəzarətinin rolunu tədqiq edən A.V.Martınov onun təyinatının aşağıdakı beş əlamətini fərqləndirir:

- 1) dövlət nəzarəti vasitəsilə dövlət idarəçiliyinin keyfiyyəti və səmərəliliyi yüksəlir;
- 2) dövlət nəzarəti dövlət idarəçiliyində qanunun aliliyinin və nizam-intizamın təmin edilməsində mühüm vasitə kimi çıxış edir;
- 3) dövlət nəzarətinin köməyi ilə vətəndaşların təhlükəsizliyi və əhalinin rifahı təmin edilir;
- 4) dövlət nəzarəti insanın və vətəndaşın konstitusion hüquqlarının mühafizəsi üsuludur;
- 5) dövlət nəzarəti vətəndaşlar və hüquqi şəxslər tərəfindən normaların, əməllərin, əsasnamələrin, təlimatların icrasını təmin etməyə imkan verir [16, s. 209-210].

Dövlət nəzarətinin həyata keçirildiyi önəmli sahələrdən biri də təhsil sistemidir.

Təhsil sistemində dövlət nəzarətinin hüquqi əhəmiyyətindən danışarkən A.V.Martınovun fikirlərini rəhbər tutaraq aşağıdakıları qeyd etməyi məqsəduyğun hesab edirik:

- 1) təhsil sistemində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi təhsilalanların və təhsilverənlərin hüquqlarının təmin edilməsinin mühüm vasitəsidir;
- 2) yuxarıda adıçəkilən nəzarətin həyata keçirilməsi təhsil prosesinin bütün iştirakçılarının hüquq və vəzifələrinin realizə edilməsinə yönəlmişdir.
- 3) təhsil sistemində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsinin məqsədini hər bir fərdin təhsilin bütün pillə və səviyyələrinə əlçatanlığının təmin edilməsinin yoxlanılması təşkil edir.

Dövlət nəzarəti prosesində bu və ya digər şəkildə dövlət intizamı yoxlanılır ki, bu da həyatın müxtəlif sahələrində tələblərə əməl olunmasını özündə ehtiva edir. Təhsil sistemində intizam əsasən təhsilin keyfiyyətinin yüksək səviyyəsinin saxlanmasına xidmət edir və müəllimlər, təhsil fəaliyyəti ilə məşğul olan təşkilatlar, təhsilə rəhbərlik edən icra hakimiyyəti orqanlarının vəzifəli şəxsləri qarşıya qoyulmuş vəzifələri vicdanla yerinə yetirdikdə, yəni intizamlı əməkdaşlar olduqda təhsil fəaliyyətinin qanuniliyini təmin edən vasitələrdən birinə çevrilir.

A.V.Jaqlinin fikrincə, təhsil sistemində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsinin hədəflərindən biri də davamlı inkişaf məqsədi ilə bütün təhsil sisteminin təhlükəsizliyini elə təmin etməkdir ki, bu sistemin keyfiyyət xassəsi onu əhatə edən reallığın mənfi təsirlərinə tab gətirə bilsin [12, s. 33].

İ.V.Demin isə hesab edir ki, təhsil sistemində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsinin məqsədlərindən birini bütün təhsil prosesi iştirakçılarının təhlükəsizliyini təmin etməkdir. Bu zaman təhsilalanların və pedaqoji işçilərin psixikasına, həyat və sağlamlılıqlarına zərər vurulması istisna olunur [11, s. 30].

Ölkəmizdə təhsilalanların, təhsilverənlərin, habelə valideynlərin və ya digər qanuni nümayəndələrin hüquq və vəzifələri “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 32, 33 və 34-cü maddələrində öz əksini tapmışdır [7].

Fikrimizcə, təhsil sistemində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi təhsil fəaliyyəti ilə bağlı qanunla müəyyən edilmiş tələblərin, o cümlədən təhsilin keyfiyyət göstəriciləri ilə bağlı tələblərin, təhsilalanların və pedaqoji işçilərin hüquq və azadlıqlarının, təhlükəsizliyinin, təhsil sistemində nizam-intizamın pozulmasının aşkar edilməsi və qarşısının alınmasına yönəldilmiş səlahiyyətli orqanlar tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin məcmusunu özündə əks etdirir.

Hüquq ədəbiyyatında dövlət nəzarətinin bir qayda olaraq aşağıdakı funksiyaları fərqləndirilir:

- 1) preventiv (xəbərdaredici);
- 2) mühafizəedici;
- 3) korrektə edən (yaxşılaşdırıcı);
- 4) tərbiyəvi (dəyər yönümlü);
- 5) informativ-maarifləndirici;

6) qiymətləndirici-analitik.

Dövlət nəzarətinin funksiyaları özünü həm də dövlətin hüquq siyasətinin realizə formaları kimi göstərir. Hesab edirik ki, təhsil sisteminə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı əsasən 4 funksiyamı qeyd etmək olar: preventiv (xəbərdaredici), mühafizəedici, korrekte edən (yaxşılaşdırın), tərbiyəvi (dəyər yönümlü).

1) Preventiv (xəbərdaredici) - bu funksiya arzuolunmaz halların qarşısını alır, müəyyən qərarlar və hərəkətlər vasitəsilə təhsil sistemini mənfi nəticələrdən qoruyur;

2) Mühafizəedici - adıçəkilən funksiya təhsil münasibətlərinə spesifik qoruyucu təsir göstərir və onda sanksiyaların, qadağaların, müxtəlif hüquqi müdafiə tədbirlərinin olması ilə əvvəlcədən müəyyən edilmiş mühafizəedici məqsəd daşıyır. Təhsil sistemində mühafizəedici funksiya təhsilalanların və pedaqoji işçilərin təhlükəsizliyinin mühafizəsində, onların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində özünü büruzə verir. Məsələn, 29 dekabr 2015-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsində 181-ci maddəsində deyilir: “Təhsil haqqında qanunvericiliyin pozulmasına, yəni: təhsilin hər hansı pilləsindən, səviyyəsindən və formasından şəxsin məhrum edilməsinə; təhsil müəssisəsində təhsilalanlara qarşı cinayət əlamətləri olmayan psixoloji zorakılığa yol verilməsinə; qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, təhsilalanların təhsil prosesi ilə bağlı olmayan işlərə və tədbirlərə cəlb edilməsinə; dövlət təhsil və elmi tədqiqat qrantlarının təhsil müəssisəsinin həmin qrantların verilmə məqsədlərinə uyğun gəlməyən fəaliyyət sahələrinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilməsinə görə - fiziki şəxslər yüz manat məbləğində, vəzifəli şəxslər üç yüz manat məbləğində, hüquqi şəxslər beş min manat məbləğində cərimə edilir”.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 182-ci maddəsinə əsasən, “insanın immunçatışmazlığı virusuna yoluxması səbəbinə görə şəxsin özünün və ya ailə üzvlərinin təhsil almaq hüququnun hər hansı formada məhdudlaşdırılmasına, o cümlədən onların təhsil müəssisələrinə qəbulundan imtina olunmasına və ya onların istənilən tədbirlərdə iştirakına məhdudiyət qoyulmasına, yaxud təhsil müəssisəsindən xaric

edilməsinə görə - vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə cərimə edilir”.

Yuxarıda adı çəkilən 29 dekabr 2015-ci il tarixli Məcəllənin 216-cı maddəsində təhsil və ya tibb müəssisələrində sanitariya-gigiyena və epidemiya əleyhinə rejimlərin pozulmasına görə - iki yüz manatdan üç yüz manatadək məbləğdə cərimə nəzərdə tutulmuşdur [2].

3) Yaxşılaşdırın (kerrekte edən) - təhsil sahəsində dövlət nəzarətinin mahiyyəti təkcə təhsil fəaliyyəti ilə məşğul olan təşkilatların fəaliyyətində yol verilmiş pozuntuların qarşısının alınmasında, aşkar edilməsində və aradan qaldırılmasında deyil, həm də bu fəaliyyəti yaxşılaşdırın tədbirlərin həyata keçirilməsində, təhsil prosesinin təşkilində bütün mövcud çatışmazlıqların, səhvlərin düzəldilməsində iştirak etməkdən ibarətdir.

4) Tərbiyəvi (dəyər yönümlü) - sözügedən funksiya vətəndaşlarda hüquqi şüurun, hüquqa uyğun davranışın və hüquqi fəallığın formalaşdırılmasına yönəldilmişdir. Bu funksiya eyni zamanda təhsil qanunvericiliyinin pozulmasına qarşı barışmazlıq vətəndaş mövqeyinin formalaşmasını təmin edir.

S.V.Levina düzgün olaraq göstərir ki, tərbiyəvi funksiya inkişaf etmiş hüquqi və əxlaqi şüuru, vətəndaş mövqeyini, ictimai rəyi formalaşdırın, habelə vətəndaşlarda vətənpərvərlik və vətəndaşlıq borcunu tərbiyə edən ümummillə ideologiyasının (müəyyən ideyalar, konsepsiyalar və doktrinələr sistemi) qurulması vasitəsi kimi çıxış edir [15, s. 10-11].

Təhsil sisteminə dövlət nəzarəti müvafiq dövlət orqanının fəaliyyət istiqamətidir (funksiyasıdır). Bu fəaliyyətin məqsədini təhsil sistemi ilə bağlı normativ hüquqi aktlarda öz əksini tapmış tələblərin pozulmasının qarşısının alınması, aşkar edilməsi və aradan qaldırılması təşkil edir.

Təhsil sahəsinə dövlət nəzarətini həyata keçirən subyektlər qismində Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi və onun regional orqanları çıxış edir.

“Təhsil haqqında” AR Qanununun 16.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin qəbul olunmuş dövlət təhsil standartlarına və digər normativ hüquqi aktların tə-

ləblərinə uyğunluğunun yoxlanılması məqsədi ilə təhsil müəssisəsinin akkreditasiyası aparılır. Təhsil müəssisəsinin akkreditasiyası təhsil müəssisəsinin statusunun, hər bir ixtisas (proqram) üzrə təhsilalanların say həddinin müəyyən edilməsi, onun fəaliyyətinin növbəti müddətə uzadılması üçün hüquqi təminat yaradır. Təhsil müəssisəsinin akkreditasiyası hər 5 ildən bir həyata keçirilir.

Ən azı bir dövlət təhsil standartını təhlil etsək, həmin sənəddə təhsil proqramının mənimsənilməsi üçün şərtlərin, məqsəd və nəticələrin əks olunduğunu görürük. Məsələn, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 sentyabr 2020-ci il tarixli 361 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları” [5].

Digər misal. AR Nazirlər Kabinetinin 23 aprel 2010-cu il tarixli 75 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Ali təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramı” [4].

Beləliklə, bir daha təsdiq olunur ki, təhsil fəaliyyətinin keyfiyyətinə dövlət nəzarətinin predmeti həm dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş tələblərə, həm də təhsil alan şəxslərin maraqlarına cavab verən, təhsilalanlara münasibətdə tədris fəaliyyətinin səmərəliliyi, vaxtında aparılması, məqsədəuyğunluğu kimi göstəricilərin müəyyən olunduğu sistemdir. Bu da nəzarət orqanlarının təhsil və tərbiyə prosesinə müdaxiləsi zərurətini doğurur.

Bildirməyi zəruri hesab edirik ki, istənilən fəaliyyət onun təşkil edildiyi və həyata keçirildiyi müəyyən ümumi başlanğıclara əsaslanır. Adətən belə başlanğıclara prinsiplər deyilir. Dövlət nəzarəti, o cümlədən təhsil sisteminə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi də öz mahiyyətinə və məqsədinə görə fərqli olan müəyyən prinsiplərə əsaslanır.

Birincisi, dövlət nəzarəti dövlət idarəçiliyinin funksiyası olduğundan onların həyata keçirilməsi dövlət idarəçiliyinin prinsipləri, dövlət idarəçiliyinin təşkilinin obyektiv və mühüm cəhətləri ilə müəyyən edilir.

İkincisi, dövlət nəzarəti dedikdə, səlahiyyətli dövlət orqanlarının müəyyən sahədə qanunvericiliyə riayət olunmasını və icrasını yoxlamaq üçün tədbirlərin həyata keçirilməsindən ibarət fəaliyyəti başa düşülür. Bu fəaliyyət hüquq normaları

ilə tənzimləndiyindən dövlət nəzarəti müəyyən hüquqi prinsiplərə əsaslanır. Adıçəkilən prinsiplər hüquqda müstəqil mənə kəsb etsə də, mövcud hüquq normalarının ayrılmaz tərkib hissəsi və xüsusi həlqə olaraq qanunvericilik aktlarında ifadə olunan, onun əsaslarının, ictimai həyatın qanunauyğunluqlarının təsbit olunduğu qanunları xarakterizə edən ilkin normativ və rəhbər prinsiplər kimi başa düşülə bilər.

Üçüncüsü, bizim tədqiq etdiyimiz dövlət nəzarəti sahəsi təhsil olduğu üçün təhsillə bağlı dövlət siyasətinin prinsipləri və təhsil sistemində münasibətlərin hüquqi tənzimlənməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Sözügedən prinsiplərin formalaşdırılması “Təhsil haqqında” 19 iyun 2009-cu il tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsində öz əksini tapmışdır. Belə ki, həmin maddəyə müvafiq olaraq, təhsil sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsipləri bunlardır: humanistlik, demokratiklik, bərabərlik, millilik və dünyəvilik, keyfiyyətlik, səmərəlilik, fasiləsizlik, vəhdətlik, daimilik, varislik, liberallaşma və inteqrasiya.

Bundan başqa, “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 29-cü maddəsində təhsil sisteminə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi təhsil sahəsində dövlətin vəzifələrindən biri kimi müəyyən olunmuşdur.

Dövlət nəzarətinin, o cümlədən təhsil sisteminə dövlət nəzarətinin növlərindən biri də məhkəmə nəzarətidir. Elmi ədəbiyyatlarda göstərilir ki, məhkəmə nəzarəti, digər sosial nəzarət kimi, qəbul edilmiş qərara uyğun olaraq obyektin fəaliyyət prosesinin müşahidəsi və yoxlanılması, buraxılmış səhvlərin aradan qaldırılması, subyektin obyektə təsirinin nəticələrinin müəyyən edilməsi, obyektin fəaliyyətinin müşahidəsi və yoxlanılması sistemi ilə xarakterizə olunan idarəetmə funksiyası kimi qəbul edilə bilər [13].

Məhkəmələr və digər dövlət orqanları hər il təhsil sahəsində yaranan mübahisələri araşdırmaq məcburiyyətində qalırlar. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 2 qərarı (30 iyun 2014-cü il tarixli və 25 yanvar 2017-ci il tarixli) təhsil münasibətlərini əks etdirən normativ hüquqi aktlarla bağlı olmuşdur. Bütün bunlar bir daha təhsil sisteminə effektiv nəzarətin sosial əhəmiyyəti

yətini və zəruriliyini göstərir.

Məhkəmə təcrübəsinə müraciət edək. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə sorğu ilə müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 126-cı, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 93-cü, “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 29-cu, “Notariat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü, “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-ci maddələrində, Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 29 iyun tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında” Əsasnamənin 20-ci bəndində və digər normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş “ali hüquq təhsilli” müddəasının şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Sorğuda qeyd olunur ki, 1990-2008-ci illərdə Bakı Dövlət Universitetinə “Beynəlxalq hüquq” ixtisası üzrə tələbə qəbulu aparılmışdır. 2000-ci ilədək bu ixtisası bitirmiş məzunlara “Hüquqşünaslıq” ixtisası verilmişdir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Ali və orta ixtisas təhsili istiqamətlərinin və ixtisaslarının siyahısı haqqında” Nazirlər Kabinetinin 1997-ci il 9 yanvar tarixli 4 nömrəli qərarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” 1999-cu il 17 may tarixli 082 nömrəli qərarı ilə “Beynəlxalq hüquq” istiqaməti və ixtisası (istiqamətin şifri - HS 200100) əlavə edilmişdir. Bundan sonra “Beynəlxalq hüquq” ixtisasını bitirmiş məzunların təhsil haqqında sənədlərində “Hüquqşünaslıq” təhsil istiqamətinin yazılması dayandırılmışdır.

Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 12 yanvar tarixli 8 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Ali təhsilin bakalavr pilləsi ixtisaslarının (proqramlarının) siyahısı”nda “Beynəlxalq hüquq” adlı nə ixtisas, nə də istiqamət nəzərdə tutulmamışdır. Təcrübədə “Beynəlxalq hüquq” ixtisası üzrə ali təhsil al-

mış məzunlar “ali hüquq təhsili” tələb olunan vəzifələrə qəbul edilmirlər.

Sorğuverənin qənaətinə görə qeyd olunan ziddiyyətin aradan qaldırılması, “Beynəlxalq hüquq” ixtisasının “ali hüquq təhsilinə” daxil olub-olmaması məsələsinə aydınlıq gətirilməsi üçün Konstitusiyada və qanunlarda nəzərdə tutulmuş “ali hüquq təhsilli” müddəasının şərh edilməsi zərurəti yaranmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 30 iyun 2014-cü il tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 126-cı maddəsində, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 93-cü, “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 29-cu, “Notariat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü, “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-ci maddələrində, Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 29 iyun tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında” Əsasnamənin 20-ci bəndində və digər normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş “ali hüquq təhsilli” müddəası “Hüquqşünaslıq” ixtisası ilə bərabər “Beynəlxalq hüquq” ixtisası üzrə ali təhsili də ehtiva edir [3].

Beləliklə, aparılmış tədqiqatlar aşağıdakı nəticələrə gəlməyə imkan verir.

Təhsil sisteminə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi təhsil fəaliyyəti ilə bağlı qanunla müəyyən edilmiş tələblərin, o cümlədən təhsilin keyfiyyət göstəriciləri ilə bağlı tələblərin, təhsilçilərin və pedaqoji işçilərin hüquq və azadlıqlarının, təhlükəsizliyinin, təhsil sistemində nizam-intizamın pozulmasının aşkar edilməsi və qarşısının alınmasına yönəldilmiş səlahiyyətli orqanlar tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin məcmusunu özündə əks etdirir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti - nəzarət: [Elektron resurs] / <https://is.gd/FT85MU>
2. Azərbaycan Respublikasının 29 dekabr 2015-ci il tarixli İnzibati Xətalər Məcəlləsi: [Elektron resurs] / <https://e-qanun.az/framework/46960>

3. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 126-cı maddəsində və bir sıra normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş “ali hüquq təhsilli” müddəasının şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 30 iyun 2014-cü il tarixli Qərarı: [Elektron resurs] / <https://e-qanun.az/framework/27979>
4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 23 aprel 2010-cu il tarixli 75 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Ali təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramı": [Elektron resurs] / <https://e-qanun.az/framework/19531>
5. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 sentyabr 2020-ci il tarixli 361 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları": [Elektron resurs] / <https://e-qanun.az/framework/19682>
6. Rzayev, Ə.H. Dövlət nəzarəti: nəzəriyyə və praktika / Ə.H.Rzayev. - Bakı: Elm, - 2007. - 310 s.
7. “Təhsil haqqında” 19 iyun 2009-cu il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu: [Elektron resurs] / <https://e-qanun.az/framework/18343>
8. Атаманчук, Г.В. Сущность советского государственного управления / Г.В.Атаманчук. - Москва: Юридическая литература, - 1980. - 256 с.
9. Беляев, В.П. Контроль и надзор как формы юридической деятельности: / автореф. дисс. докт. юр. наук. / - Саратов, 2006. - 56 с.
10. Государственный контроль: [Электронный ресурс] / <https://is.gd/ZB7Phj>
11. Демин, И.В. Сущность и содержание понятий «безопасность», «общественная безопасность» и «национальная безопасность» // - Москва: Вестник Екатеринбургского института, - 2009. № 1, - с. 29-30.
12. Жаглин, А.В. Общественная безопасность как социальное явление и элемент системы национальной безопасности // - Воронеж: Вестник Воронежского института МВД России, - 2007. № 1, - с. 31-34.
13. Крымова, Е.Н. Судебный контроль как важнейшее средство преодоления проблемы злоупотребления правом в системе исполнительной власти: [Электронный ресурс] / <https://is.gd/DOykY9>
14. Лазарев, Б.М. Компетенция органов управления / Б.М.Лазарев. - Москва: Юридическая литература, - 1972. - 280 с.
15. Лёвина, С.В. Воспитательная функция современного российского права (проблемы теории и практики): / автореф. дисс. канд. юр. наук. / - Курск, 2013. - 30 с.
16. Мартынов, А.В. Контрольная власть в России: понятие, формы и юридическое значение // - Нижний Новгород: Вестник Нижегородского университета имени Н.И.Лобачевского, - 2009. № 3, - с. 205-210.
17. Студеникина, М.С. Государственный контроль в сфере управления / М.С. Студеникина. - Москва: Юридическая литература, - 1974. – 159 с.

Пкана Mammadova

**Dissertationist of the Department of “Constitutional Law” of Baku State University
Implementation of state control over the education system**

The article states that State control, including the implementation of state control over the education system, is based on certain principles that differ in their essence and purpose. The principles of the state policy on education are stated in Article 3 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Education” dated June 19, 2009. The Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan and its regional bodies act as the entities that exercise state control in the field of education.

Илкане Мамедова

Осуществление государственного контроля за системой образования

В статье указано, что государственный контроль, в том числе осуществление государственного контроля за системой образования, основывается на определенных принципах, различающихся по своей сути и назначению. Принципы государственной политики в области образования изложены в статье 3 Закона Азербайджанской Республики «Об образовании» от 19 июня 2009 года. Министерство науки и образования Азербайджанской Республики и его территориальные органы выступают в качестве субъектов осуществляющие государственный контроль в сфере образования.